COMISIA
EUROPEANĂ

Bruxelles, 31.3.2021
COM(2021) 144 final

RAPORT AL COMISIEI CĂTRE PARLAMENTUL EUROPEAN ȘI CONSILIU

cu privire la punerea în aplicare a Directivei (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale

1. INTRODUCERE

Prezumția de nevinovăție și dreptul la un proces echitabil sunt consacrate în articolele 47 și 48 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene[1] (denumită în continuare „carta") și în articolul 6 din Convenția europeană a drepturilor omului (CEDO).

Scopul Directivei (UE) 2016/343 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale[2] (denumită în continuare „directiva") este acela de a consolida dreptul la un proces echitabil în cadrul procedurilor penale prin stabilirea unor norme minime comune privind anumite aspecte ale prezumției de nevinovăție și ale dreptului de a fi prezent la proces.

Directiva reprezintă al patrulea instrument adoptat în conformitate cu articolul 82 alineatul (2) litera (b) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE)[3], care oferă temeiul juridic pentru adoptarea normelor minime privind „drepturile persoanelor în procedura penală". Directiva se aplică în 25 de state membre[4].

UE a adoptat șase directive în acest domeniu: în afară de Directiva (UE) 2016/343, au fost adoptate directivele privind dreptul la interpretare și traducere[5], dreptul la informare[6], dreptul de a avea acces la un avocat și dreptul de a comunica cu persoane terțe în timpul privării de libertate[7], garanțiile procedurale pentru copii[8] și asistența juridică[9]. Comisia Europeană a elaborat deja rapoarte privind punerea în aplicare a primelor trei directive[10]. Directivele contribuie la sporirea încrederii reciproce și, prin urmare, la consolidarea principiului recunoașterii reciproce a hotărârilor judecătorești și a altor decizii judiciare.

Articolul 12 din directivă prevede obligația Comisiei de a prezenta Parlamentului European și Consiliului un raport privind punerea în aplicare a directivei.

Prezentul raport se bazează, în principal, pe informațiile furnizate Comisiei de statele membre prin intermediul notificării cu privire la măsurile naționale de transpunere a directivei. Acesta

[1] JO C 326, 26.10.2012, p. 392.
[2] JO L 65, 11.3.2016, p. 1.
[3] JO C 326, 26.10.2012, p. 47.
[4] În conformitate cu Protocolul nr. 21 și, respectiv, cu Protocolul nr. 22, Irlanda și Danemarca nu au obligații în temeiul directivei și, prin urmare, acestea nu sunt luate în considerare în cadrul acestei evaluări.
[5] Directiva 2010/64/UE privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale, JO L 280, 26.10.2010, p. 1.
[6] Directiva 2012/13/UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, JO L 142, 1.6.2012, p. 1.
[7] Directiva 2013/48/UE privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și al procedurilor privind mandatul european de arestare, precum și dreptul ca o persoană terță să fie informată în urma privării de libertate și dreptul de a comunica cu persoane terțe și cu autorități consulare în timpul privării de libertate, JO L 294, 6.11.2013, p. 1.
[8] Directiva (UE) 2016/800 privind garanțiile procedurale pentru copiii care sunt persoane suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale, JO L 132, 21.5.2016, p. 1.
[9] Directiva (UE) 2016/1919 privind asistența juridică gratuită pentru persoanele suspectate și persoanele acuzate în cadrul procedurilor penale și pentru persoanele căutate în cadrul procedurilor privind mandatul european de arestare, JO L 297, 4.11.2016, p. 1; rectificare JO L 91, 5.4.2017, p. 40.
[10] COM(2018) 857 final, COM(2018) 858 final și COM(2019) 560 final.

se bazează, de asemenea, pe informații puse la dispoziția publicului, provenite de la Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene[11] și din studiile finanțate de Comisie realizate de părți interesate externe[12].

Cu toate că articolul 11 din directivă prevede ca, până la 1 aprilie 2020 și, ulterior, la fiecare trei ani, statele membre să transmită Comisiei datele disponibile privind modul în care au fost exercitate drepturile prevăzute în directivă, doar Austria și-a îndeplinit această obligație până în prezent[13]. Această lipsă a informațiilor din partea statelor membre împiedică evaluarea completă a punerii în aplicare practice a directivei.

Prin urmare, raportul se axează pe măsurile luate de statele membre până în prezent pentru transpunerea directivei[14]. În raport se evaluează dacă statele membre au transpus directiva și dacă legislația națională atinge obiectivele directivei și îndeplinește cerințele acesteia.

Curtea de Justiție a Uniunii Europene a interpretat până în prezent Directiva (UE) 2016/343 în mai multe rânduri, respectivele interpretări fiind luate în considerare în cadrul prezentului raport[15].

2. EVALUARE GENERALĂ

În conformitate cu articolul 14, statele membre aveau obligația să transpună directiva în legislația națională până la 1 aprilie 2018. Până în prezent, 11 state membre – Bulgaria, Cipru, Grecia, Croația, Letonia, Luxemburg, Malta, Austria, România, Slovacia și Suedia – nu au comunicat Comisiei toate măsurile necesare. În consecință, în luna mai 2018, Comisia a inițiat, în temeiul articolului 258 din TFUE, proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor împotriva acestor state membre pentru necomunicarea sau comunicarea parțială a măsurilor de transpunere. Majoritatea dintre acestea și-a respectat obligația, iar procedurile de

[11] Studiu realizat de Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA), *Presumption of innocence and related rights – Professional perspectives* (Prezumția de nevinovăție și drepturile conexe – Perspective profesionale). Disponibil la adresa: https://fra.europa.eu/en/publication/2021/presumption-of-innocence.

[12] A se vedea, de exemplu, proiectul coordonat de Comitetul Helsinki din Ungaria, *The Importance of Appearances: How Suspects and Accused Persons are Presented in the Courtroom, in Public and in the Media* (Importanța imaginii: modul în care sunt prezentate persoanele suspectate și acuzate în sala de judecată, în public și în mass-media) și, în special raportul organizației Fair Trials intitulat *Innocent until proven guilty? The presentation of suspects in criminal proceedings* (Nevinovat până la dovedirea vinovăției? Prezentarea persoanelor suspectate în cadrul procedurilor penale), disponibil la adresa https://www.fairtrials.org/publication/importance-appearances.

[13] În ceea ce privește căile de atac asociate proceselor desfășurate în lipsa persoanelor în cauză și procedurile scrise prevăzute de dreptul intern, astfel cum se prevede la articolul 8 din directivă.

[14] În lunile mai și noiembrie 2017, Comisia a organizat două reuniuni de specialitate cu reprezentanți ai statelor membre pentru a discuta și a facilita activitatea statelor membre în ceea ce privește transpunerea și punerea în aplicare a directivei.

[15] A se vedea, în special, hotărârile din 27 octombrie 2016, *Milev*, C-439/16 PPU; din 19 septembrie 2018, *Milev*, C-310/18 PPU; din 5 septembrie 2019, *AH*, C-377/18; din 19 septembrie 2019, *Rayonna Procuratura Lom*, C-467/18; din 28 noiembrie 2019, *Spetsializirana Prokuratura*, C-653/19 PPU; din 13 februarie 2020, *Spetsializirana Prokuratura*, C-688/18; din 17 decembrie 2020, *Generalstaatsanwaltschaft Hamburg*, C-416/20 PPU; și ordonanțele din 12 februarie 2019, *RH*, C-8/19 PPU; din 24 septembrie 2019, *Spetsializirana Prokuratura*, C-467/19 PPU; din 28 mai 2020, *UL și VM*, C-709/18.

constatare a neîndeplinirii obligațiilor au fost întrerupte. Cu toate acestea, în urma verificărilor privind caracterul complet, patru proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor sunt încă în curs în cazurile în care unele dispoziții ale directivei nu au fost încă transpuse. În plus, în luna februarie 2021, au fost inițiate trei proceduri noi de constatare a neîndeplinirii obligațiilor pentru comunicare parțială.

Abordarea transpunerii directivei variază de la un stat membru la altul. Anumite state membre au introdus măsuri specifice care transpun în mod explicit drepturile prevăzute în directivă, precum și măsuri de punere în aplicare de ordin juridic sau practic. În alte state membre, măsurile existente au fost considerate ca fiind deja conforme, în linii mari, cu cerințele directivei și nu au fost adoptate măsuri specifice pentru transpunerea acesteia. Cu toate că lipsa unor dispoziții exprese de transpunere este uneori, cel puțin într-o oarecare măsură, remediată prin măsuri practice de punere în aplicare și prin jurisprudență, acest lucru nu se întâmplă întotdeauna.

Rezultatul este că dispozițiile naționale sunt adesea insuficiente pentru a respecta pe deplin anumite dispoziții-cheie ale directivei. Acest lucru se întâmplă, în special, atunci când domeniul de aplicare al măsurilor naționale este mai restrâns decât cel prevăzut la articolul 2 din directivă. Evaluarea a dezvăluit și alte neajunsuri în mai multe state membre, în special în ceea ce privește referirile publice la vinovăție și dreptul de a nu se autoincrimina.

Nerespectarea tuturor dispozițiilor directivei influențează în mod negativ eficacitatea drepturilor prevăzute de aceasta. Comisia va lua toate măsurile adecvate pentru remedierea acestei situații, inclusiv prin inițierea de proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor în conformitate cu articolul 258 din TFUE.

3. PUNCTE DE EVALUARE SPECIFICE

3.1. Domeniul de aplicare (capitolul 1 - articolul 2)

Articolul 2 stabilește domeniul de aplicare al cerințelor directivei. Aceasta se aplică persoanelor fizice care sunt suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale și în toate fazele procedurilor penale, din momentul în care o persoană este suspectată sau acuzată de comiterea unei infracțiuni sau a unei presupuse infracțiuni până când hotărârea prin care se stabilește că persoana respectivă a comis infracțiunea în cauză rămâne definitivă.

În timp ce unele state membre nu au transpus în mod expres articolul 2, domeniul de aplicare al măsurilor de drept intern care pun în aplicare drepturile prevăzute în directivă este totuși în mare parte conform cu directiva. Cu toate acestea, într-un stat membru, măsurile de transpunere se aplică numai persoanelor care au fost reținute sau acuzate, însă nu și persoanelor suspectate *de facto*[16], împiedicând în mod semnificativ respectarea directivei. În câteva state membre, problemele de conformitate apar ca urmare a domeniului de aplicare în timp mai limitat al măsurilor de drept intern. Aceste limitări privind domeniul de aplicare în

[16] Persoanele suspectate *de facto* sunt persoane suspectate de săvârșirea unei infracțiuni, dar care nu au fost informate de autoritățile competente ale unui stat membru cu privire la statutul lor de persoane suspectate.

timp ar putea afecta și domeniul de aplicare personal, în cazul în care acestea au un impact asupra modului în care sunt inițiate procedurile sau asupra momentului în care o persoană este considerată suspectă.

Aceste probleme de conformitate sunt esențiale deoarece pot afecta și domeniul de aplicare al prezumției de nevinovăție și pot limita acoperirea dispozițiilor de drept intern care pun în aplicare drepturi specifice în temeiul directivei.

3.2. Prezumția de nevinovăție (capitolul 2)

Capitolul 2 din directivă abordează principiul prezumției de nevinovăție. Articolul 3 prevede obligația ca statele membre să se asigure că persoanele suspectate și acuzate beneficiază de prezumția de nevinovăție până la dovedirea vinovăției conform legii. Într-un stat membru, principiul este asigurat pentru persoanele chemate în judecată și persoanele aflate în detenție, însă nu și pentru persoanele suspectate care nu sunt plasate în detenție.

3.2.1. Referirile publice la vinovăție — articolul 4

Legislația a doar șase state membre este în deplină conformitate cu **articolul 4 alineatul (1)**, care prevede obligația ca statele membre să ia măsurile necesare pentru a garanta că, atâta vreme cât vinovăția unei persoane suspectate sau acuzate nu a fost dovedită conform legii, declarațiile publice făcute de autoritățile publice și deciziile judiciare, altele decât cele referitoare la vinovăție, nu se referă la persoana respectivă ca fiind vinovată. Prin aceasta nu se aduce atingere actelor de urmărire penală care au drept scop dovedirea vinovăției persoanei suspectate sau acuzate și nici deciziilor preliminare cu caracter procedural care sunt luate de autoritățile judiciare sau de alte autorități competente și care se bazează pe suspiciuni sau probe incriminatoare. Pe această bază și în conformitate cu considerentul 16, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a decis că directiva „nu reglementează condițiile în care pot fi adoptate deciziile de arest preventiv”[17].

Cu toate că transpunerea articolului 4 alineatul (1) nu este explicită, în câteva state membre, cerința directivei este pusă în aplicare prin dispoziții generale privind prezumția de nevinovăție sau privind limitarea difuzării informațiilor, precum și prin jurisprudență.

Cu toate acestea, în 19 state membre, au fost observate probleme de conformitate, această dispoziție având astfel cel mai mare număr de probleme.

În unele state membre, aceste probleme sunt determinate în principal de lipsa transpunerii, iar în 13 state membre, acestea sunt determinate în principal de acoperirea mai limitată a dispozițiilor de drept intern care nu acoperă toate autoritățile publice sau toate etapele procedurilor sau nu acoperă deciziile judiciare, astfel cum se prevede în directivă.

În anumite cazuri, problemele de conformitate identificate au un impact mai mic în practică, deoarece, într-un context național, interzicerea referirilor publice la vinovăție poate fi considerată o dimensiune esențială a principiului prezumției de nevinovăție. În plus,

[17] CJUE, 19 septembrie 2018, *Milev*, C-310/18 PPU.

dispozițiile privind defăimarea și publicarea informațiilor în mass-media, normele de protecție a datelor sau orientările care nu sunt obligatorii din punct de vedere juridic sau alte măsuri de punere în aplicare concretă asigură deja respectarea parțială în practică a cerințelor directivei.

În alte state membre, punerea în aplicare concretă pare a fi problematică. De exemplu, practica a demonstrat că, deși judecătorii și procurorii respectă de obicei articolul 4 alineatul (1), alte organisme, cum ar fi miniștrii sau deputații în parlament, se referă uneori la persoana chemată în judecată ca și cum ar fi vinovată.

Dreptul intern al unui număr de 12 state membre nu este în deplină conformitate cu **articolul 4 alineatul (2)**, care prevede obligația ca statele membre să se asigure că sunt disponibile măsuri corespunzătoare în cazul unei încălcări a obligației prevăzute la articolul 4 alineatul (1).

În patru state membre, acest lucru rezultă din limitările domeniului de aplicare al măsurilor de drept intern care transpun articolul 4 alineatul (1), de exemplu, atunci când transpunerea se limitează la decizii judiciare, dar nu există măsuri în vigoare pentru autoritățile publice.

Conform **articolului 4 alineatul (3)**, obligația prevăzută la articolul 4 alineatul (1) de a nu se referi la persoane suspectate sau acuzate ca și cum ar fi vinovate nu împiedică autoritățile publice să difuzeze informații în mod public privind procedurile penale atunci când acest lucru este strict necesar din motive legate de ancheta penală sau de interesul public. Dreptul intern al unor state membre nu este în deplină conformitate cu această dispoziție din unul sau mai multe dintre următoarele motive. Nu toate autoritățile publice sau tipurile de informații sunt acoperite de măsurile naționale relevante, lipsa cerinței „atunci când acest lucru este strict necesar” sau lipsa unor condiții clare care să limiteze difuzarea informațiilor. În unele cazuri, problemele de conformitate au un impact mai redus în practică, întrucât orientările care nu sunt obligatorii din punct de vedere juridic sunt, de asemenea, relevante, cum ar fi ghidurile de presă pentru contactul cu jurnaliștii și furnizarea de informații acestora.

3.2.2. Prezentarea persoanelor suspectate și acuzate — articolul 5

Articolul 5 alineatul (1) prevede obligația ca statele membre să ia măsuri adecvate pentru a garanta că persoanele suspectate și acuzate nu sunt prezentate ca și cum ar fi vinovate, în fața instanței sau în mod public, prin utilizarea unor măsuri de constrângere fizică. Multe state membre nu au adoptat norme specifice pentru transpunerea acestei dispoziții.

Conform **articolului 5 alineatul (2)**, articolul 5 alineatul (1) nu împiedică statele membre să aplice măsuri de constrângere fizică impuse de circumstanțele specifice cauzei, legate de securitate sau menite să împiedice persoanele suspectate sau acuzate să se sustragă sau să ia contact cu terțe persoane. În două state membre au fost identificate probleme legate de lipsa unei garanții privind efectuarea unei evaluări individuale.

În plus, în unele state membre, respectarea în practică a articolului 5 pare a fi, de asemenea, problematică. În câteva state membre, de exemplu, cătușele sunt folosite indiferent de motivul pentru care acuzatul este reținut. În timp ce sunt transportate către sala de judecată,

persoanele acuzate încătușate pot fi văzute de public și de presă și pot fi fotografiate. În alte state membre, boxele de sticlă sunt utilizate pe scară largă în sălile de judecată.

3.2.3. Sarcina probei — articolul 6

Articolul 6 alineatul (1) prevede obligația ca statele membre să se asigure că sarcina probei în ceea ce privește stabilirea vinovăției persoanelor suspectate și acuzate revine organelor de urmărire penală. Prin aceasta nu se aduce atingere niciunei obligații a judecătorului sau a instanței competente de a căuta atât probe incriminatoare, cât și dezincriminatoare, și nici dreptului apărării de a prezenta probe în conformitate cu dreptul intern aplicabil.

În considerentul 22 din directivă se specifică faptul că prezumția de nevinovăție ar fi încălcată atunci când sarcina probei este inversată de la organele de urmărire penală la apărare. Prin aceasta nu se aduce atingere utilizării prezumțiilor de fapt sau de drept privind răspunderea penală a persoanei suspectate sau acuzate. În acele state membre în care există aceste prezumții, acestea respectă condițiile prevăzute în considerentul 22, și anume, sunt relative și respectă drepturile la apărare, fiind limitate și proporționale cu scopul legitim urmărit. Se pare că astfel de prezumții sunt utilizate într-o măsură limitată și cu privire la cauze specifice, cum ar fi încălcările normelor rutiere, defăimarea, frauda comercială și infracțiunile legate de droguri. Legislația a două state membre nu este în deplină conformitate cu articolul 6 alineatul (1) deoarece dreptul intern al acestora transferă sarcina probei de la organele de urmărire penală fără limite clare în anumite cauze. În unul dintre aceste state membre, rolul procurorului este preluat de judecător, care, la rândul său, își asumă sarcina probei.

Articolul 6 alineatul (2) prevede obligația ca statele membre să se asigure că orice dubiu cu privire la vinovăție este în favoarea persoanei suspectate sau acuzate, inclusiv atunci când instanța evaluează posibilitatea achitării persoanei respective. În anumite state membre, cu toate că nu există o transpunere expresă a acestui principiu, există un principiu general recunoscut de jurisprudență. Un singur stat membru nu respectă în totalitate dispozițiile articolului 6 alineatul (2), deoarece, atunci când organele de urmărire penală sau avocatul apărării alege să nu interogheze un martor, judecătorul are libertatea de a concluziona că avocatul apărării și clientul acceptă poziția respectivului martor, compromițând astfel prezumția de nevinovăție.

3.2.4. Dreptul de a păstra tăcerea și dreptul de a nu se autoincrimina — articolul 7

Articolul 7 alineatul (1) prevede obligația ca statele membre să se asigure că persoanele suspectate și acuzate au dreptul de a păstra tăcerea în legătură cu infracțiunea de săvârșirea căreia sunt suspectate sau acuzate. Cu toate acestea, în câteva state membre, transpunerea nu este în deplină conformitate cu directiva din cauza domeniului de aplicare mai limitat al măsurilor de drept intern.

Această problemă afectează, de asemenea, respectarea dispozițiilor **articolului 7 alineatul (2)**, care prevede obligația ca statele membre să se asigure că persoanele suspectate și acuzate au dreptul de a nu se autoincrimina. În plus, alte state membre nu au transpus în

mod expres dispozițiile articolului 7 alineatul (2). Cu toate acesta, în unul dintre aceste state, dreptul respectiv a fost recunoscut de mai multe ori de către instanțele supreme, în timp ce, în două state membre, nu există nicio garanție explicită a dreptului de a nu se autoincrimina în dreptul intern sau în jurisprudența instanțelor supreme.

Alte probleme de conformitate identificate în două state membre sunt considerate a fi deosebit de importante deoarece par a intra în conflict direct cu dreptul de a nu se autoincrimina prin măsuri care sancționează exercitarea acestui drept sau a constrânge persoanele suspectate sau acuzate să indice circumstanțe care să excludă răspunderea penală.

Toate statele membre au transpus **articolul 7 alineatul (3)** conform căruia exercitarea dreptului de a nu se autoincrimina nu împiedică autoritățile competente să strângă probe care pot fi obținute în mod legal prin utilizarea unor măsuri de obligare prevăzute de lege.

Statele membre nu au transpus în mod expres **articolul 7 alineatul (4)** conform căruia statele membre pot permite autorităților sale judiciare ca, la pronunțarea hotărârilor, să țină seama de atitudinea cooperantă a persoanelor suspectate și acuzate. Cu toate acestea, niciunul dintre statele membre nu interzice acest lucru și este de obicei posibil ca, la pronunțarea hotărârilor, să se țină seama de ceea ce poate fi considerată o atitudine cooperantă, în conformitate cu normele procedurale penale generale.

În conformitate cu **articolul 7 alineatul (5)**, exercitarea de către persoanele suspectate și acuzate a dreptului de a păstra tăcerea și a dreptului de a nu se autoincrimina nu trebuie utilizată împotriva acestora și nu trebuie considerată a fi o dovadă a săvârșirii infracțiunii respective de către acestea. În 14 state membre nu există dispoziții de drept intern care să interzică în mod explicit naşterea unor deducții negative. Totuși, nu se consideră că acest lucru afectează conformitatea în unele dintre celelalte state membre, deoarece aceasta fie poate fi dedusă din dispozițiile generale privind admisibilitatea probelor sau jurisprudența arată că această normă este respectată în mod constant în practică. Un exemplu în acest sens este atunci când curțile constituționale consideră că interdicția privind naşterea unor deducții negative constituie parte integrantă a drepturilor de a păstra tăcerea și de a nu se autoincrimina. În celelalte state membre, se consideră că decalajul afectează și conformitatea, întrucât dispozițiile generale nu sunt suficiente sau nu au o sferă suficient de extinsă. Într-un stat membru, în ciuda transpunerii dispozițiilor articolului 7 alineatul (5), conformitatea este doar parțială, deoarece, deși instanțele nu permit tragerea unor concluzii negative din tăcerea persoanei chemate în judecată sau din refuzul de a furniza probe autoincriminatoare, această protecție nu se extinde și la persoanele suspectate *de facto*.

3.3. Dreptul de a fi prezent la proces (capitolul 3)

Capitolul 3 din directivă include două articole: articolul 8 se referă la dreptul de a fi prezent la proces, iar articolul 9 stabilește dreptul la un nou proces în cazul încălcării dispozițiilor articolului 8.

3.3.1. Dreptul de a fi prezent la proces — articolul 8

Dreptul intern al tuturor celor 25 de state membre vizate de directivă este conform cu **articolul 8 alineatul (1)**, care prevede obligația ca statele membre să se asigure că persoanele suspectate și acuzate au dreptul de a fi prezente la propriul proces.

Articolul 8 alineatul (2) oferă statelor membre opțiunea de a prevedea că un proces care poate duce la o hotărâre privind vinovăția sau nevinovăția persoanei suspectate sau acuzate poate avea loc în absența persoanei în cauză, cu condiția ca:

(a) persoana suspectată sau acuzată să fi fost informată în timp util cu privire la proces și la consecințele neprezentării; sau

(b) persoana suspectată sau acuzată care a fost informată cu privire la proces să fie reprezentată de un avocat mandatat, care a fost numit fie de către persoana suspectată sau acuzată, fie de către stat.

În ceea ce privește articolul 8 alineatul (2) litera (a), considerentul 36 din directivă clarifică faptul că informarea persoanelor suspectate sau acuzate cu privire la proces ar trebui înțeleasă în sensul citării acestora în persoană sau a informării oficiale a acestora în alt mod asupra datei și locului în care urmează să se desfășoare procesul, astfel încât să fie în măsură să aibă cunoștință despre proces. Informarea cu privire la consecințele neprezentării ar trebui înțeleasă în special în sensul că persoanele suspectate sau acuzate au fost informate că ar putea fi pronunțată o hotărâre în cazul în care nu se prezintă la proces.

Considerentul 37 din directivă se referă la cerința conform căreia persoana respectivă trebuie să fi fost informată cu privire la proces și să fi mandatat un avocat care a fost desemnat de către persoana respectivă sau de către stat în conformitate cu articolul 8 alineatul (2) litera (b).

În cazurile în care sunt îndeplinite aceste condiții, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a clarificat că directiva nu se opune unei legislații naționale care prevede că dreptul de a fi prezent la proces nu este încălcat atunci când persoana acuzată a decis în mod neechivoc să nu se prezinte la una dintre ședințele organizate în cadrul procesului său[18].

Legislația anumitor state membre nu este în deplină conformitate cu articolul 8 alineatul (2) litera (a), deoarece nu este îndeplinită cerința de a informa în timp util persoana acuzată cu privire la proces sau cu privire la consecințele neprezentării. Practic, uneori este dificil pentru persoanele acuzate să demonstreze că nu au fost informate cu privire la proces ca urmare a metodei de notificare (de exemplu, o simplă scrisoare cu confirmare de primire). Legislația câtorva state membre nu este în deplină conformitate cu articolul 8 alineatul (2) litera (b) deoarece nu garantează faptul că avocatul desemnat de stat ar fi mandatat de către persoana acuzată, în special atunci când asistența obligatorie a unui avocat în lipsa persoanei acuzate este o practică larg răspândită.

[18] CJUE, 13 februarie 2020, *Spetsializirana Prokuratura*, C-688/18.

În timp ce procesele desfășurate în lipsă sunt posibile în majoritatea statelor membre, practica a demonstrat că, în unele dintre aceste state membre, în lipsa persoanelor chemate în judecată, instanțele amână adesea ședințele și emit un mandat de aducere în instanță sau un mandat de arestare.

Articolul 8 alineatul (4) prevede că, atunci când statele membre prevăd posibilitatea desfășurării proceselor în lipsa persoanelor suspectate sau acuzate, dar condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) nu pot fi îndeplinite din cauză că suspectul sau inculpatul nu poate fi localizat, în pofida eforturilor rezonabile depuse în acest scop, statele membre pot să prevadă că o hotărâre poate fi totuși luată și pusă în executare. Probleme de conformitate au fost identificate în unele state membre din cauza domeniului de aplicare mai larg al măsurilor de drept intern care permit desfășurarea de procese în lipsă și care nu includ o cerință explicită conform căreia trebuie depuse eforturi „rezonabile” pentru localizarea persoanei.

În cazul în care statele membre recurg la opțiunea menționată anterior, acestea trebuie să se asigure că, atunci când persoanele suspectate sau acuzate sunt informate cu privire la hotărâre și, în special, atunci când sunt prinse, ele sunt informate și despre posibilitatea de a contesta hotărârea și despre dreptul la un nou proces sau la o altă cale de atac, în conformitate cu articolul 9. Probleme de conformitate au fost identificate în zece state membre din cauza lipsei unei dispoziții relevante în dreptul intern sau a lipsei de claritate juridică.

În conformitate cu **articolul 8 alineatul (5)**, articolul 8 nu aduce atingere normelor naționale conform cărora judecătorul sau instanța competentă poate să excludă temporar o persoană suspectată sau acuzată de la proces, atunci când acest lucru este necesar pentru a asigura buna desfășurare a procedurilor penale, cu condiția ca dreptul la apărare să fie respectat. În câteva state membre, transpunerea nu este conformă cu directiva din cauza domeniului de aplicare mai limitat al măsurilor de drept intern (de exemplu, atunci când nu este garantată conformitatea în contextul proceselor pentru delicte și încălcări minore) sau din cauza lipsei unor limite în ceea ce privește domeniul de aplicare în timp al excluderii de la participarea la proces a persoanelor suspecte sau acuzate, făcând posibilă excluderea acestora de la participarea la întregul proces.

3.3.2. Dreptul la un nou proces — articolul 9

Articolul 9 prevede obligația ca statele membre să se asigure că, atunci când persoanele suspectate sau acuzate nu au fost prezente la procesul lor și condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) nu au fost îndeplinite, persoanele în cauză au dreptul la un nou proces sau la o altă cale de atac care permite reexaminarea pe fond a cauzei, inclusiv examinarea unor probe noi, și care ar putea duce la anularea hotărârii inițiale. În acest sens, statele membre trebuie să se asigure că persoanele în cauză suspectate și acuzate au dreptul de a fi prezente, de a participa efectiv, în conformitate cu procedurile prevăzute de dreptul intern, și de a-și exercita dreptul la apărare.

Majoritatea statelor membre respectă aceste condiții întrucât o nouă apreciere a fondului cauzei în urma unei condamnări în lipsă este posibilă prin recurs sau printr-o cale de atac specifică care să conducă la un nou proces. Cu toate acestea, în două state membre, căile de

atac disponibile nu permit întotdeauna o nouă apreciere a fondului cauzei, afectând astfel conformitatea.

3.4. Căi de atac (capitolul 4 – articolul 10)

Articolul 10 alineatul (1) prevede obligația ca statele membre să se asigure că persoanele suspectate și acuzate dispun de o cale de atac eficientă în cazul în care drepturile lor prevăzute în directivă sunt încălcate.

Anumite state membre nu sunt în deplină conformitate din cauza domeniului de aplicare mai limitat al măsurilor lor de drept intern, fie cu privire la autoritățile sau etapele procedurilor pentru care sunt disponibile căi de atac, fie cu privire la drepturile ale căror încălcări fac obiectul căilor de atac disponibile.

Într-un stat membru, acest aspect se referă direct la potențiala ineficiență practică a căilor de atac din cauza calificărilor stricte stabilite în ceea ce privește răspunderea pentru încălcările săvârșite de autorități care stabilesc un prag ridicat în materie de probațiune și exclud despăgubirile pentru orice încălcare pe care autoritățile ar fi putut să o săvârșească prin omisiune sau acționând cu bună-credință.

Articolul 10 alineatul (2) prevede că, fără a aduce atingere normelor și sistemelor naționale privind admisibilitatea probelor, statele membre trebuie să se asigure că, atunci când se apreciază declarațiile făcute de persoane suspectate sau acuzate sau probele obținute cu încălcarea dreptului acestora de a păstra tăcerea sau de a nu se autoincrimina, dreptul la apărare și caracterul echitabil al procedurilor sunt respectate.

Probleme de conformitate au fost identificate în câteva state membre din cauza domeniului de aplicare mai limitat al dreptului intern (nicio garanție cu privire la persoanele suspectate *de facto*), a admisibilității probelor obținute ilegal conform dreptului intern sau a lipsei unor dispoziții care să asigure o protecție eficientă împotriva utilizării declarațiilor făcute sau a probelor obținute cu încălcarea dreptului de a păstra tăcerea sau a dreptului de a nu se autoincrimina.

4. CONCLUZIE

Directiva a fost adoptată în scopul îmbunătățirii aplicării eficace a prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale. În general, directiva a oferit valoare adăugată la nivelul UE prin creșterea nivelului de protecție a cetățenilor implicați în proceduri penale, în special în unele state membre în care anumite aspecte ale prezumției de nevinovăție nu au fost consacrate în legislația națională.

Cu toate acestea, prezentul raport subliniază faptul că, în unele state membre, există în continuare dificultăți în ceea ce privește dispozițiile-cheie ale directivei. Acest lucru este valabil mai ales în ceea ce privește domeniul de aplicare al măsurilor naționale de punere în aplicare a directivei și transpunerea dispozițiilor directivei privind interzicerea referirilor publice la vinovăție și dreptul de a nu se autoincrimina.

Comisia va continua, în mod prioritar, procedurile în constatarea neîndeplinirii obligațiilor inițiate ca urmare a faptului că directiva nu a fost transpusă integral. Comisia va continua să evalueze respectarea de către statele membre a directivei și va lua toate măsurile necesare pentru a asigura conformitatea cu dispozițiile acesteia în întreaga Uniune Europeană.